

Den historiske baggrund

- Frederik III – arvekongedømmet 1660 – adelens magt svækket
- Christian V – danske lov fra 1683
- Frederik IV udmønter den ny styreform
- Tysk og fransk som hoffets sprog
- Kampen for udvikling og brugen af det danske sprog
- Krige, misvækst, store brande og pest

Frederik IV

- Født 1671 – død 1730
- Konge 1699-1730
- Ægteskabet med Louise og senere Anne Sophie Rewentlov
- Store Nordiske Krig 1700-1720
- Den danske hær – ryttere og fodfolk
- Rytterdistrikterne samles 1715-1718

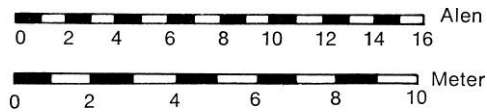
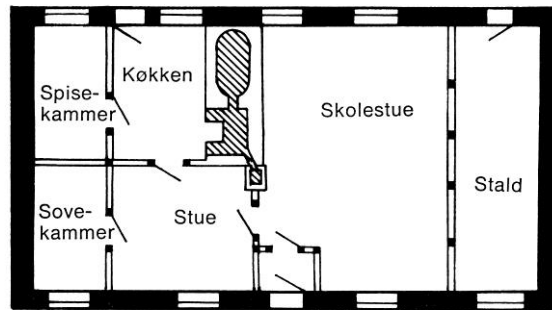
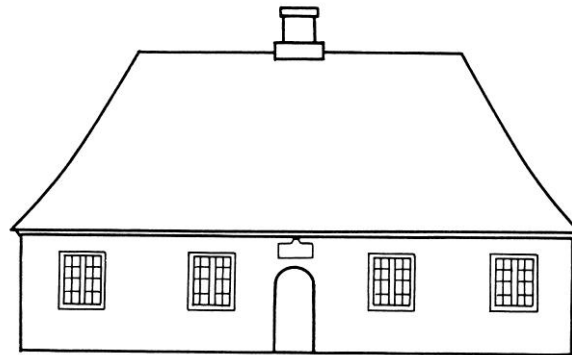
De 12 rytterdistrikter

- Sjælland: København, Frederiksberg, Kronborg, Antervorskov, Tryggevælde, Vordingborg, Falster og Lolland
- Jylland: Koldinghus, Dronningborg og Skanderborg
- Fyn
- I alt dækkende ca. 1/16 del af landet

Starten på et fælles skolesystem

- Skolegangen i tiden
- Inspiration fra biskop Hersleb – bror Jens
- Ca. 20 skoler i hvert distrikt
- I alt 241 skoler – inklusiv Bogø
- Den 28. marts 1721
- Nedsættelse af kommission

Grundplan for ”rytterskolerne”

Mål for rytterskolerne

- ”Typehusbygning” med placering nær kirken
- Johan Cornelius Krieger (1683-1755)
- Tegltag
- Bygningen 14 m lang og 8 m bred
- Indvendig i alt 97 m²
- Højde 2,8 m
- Skolestue med entre 36,6 m²

Rytterskoletavlen

- Stenhuggermester Johan Christopher Heinbrodt
- 75 kg og var 73 cm og 45 cm bred sandsten
- Over døren stod skrevet på latin
- *”Denne skole med 240 lignende har vi Frederik den fjerde i 1721 opført i de distrikter, som af mig er oprettet til at underholde 12 ryttereskadroner”.*

Rytterskoletavle fra Herslev Centralskole

Tavlen har siddet beskyttet men udendørs

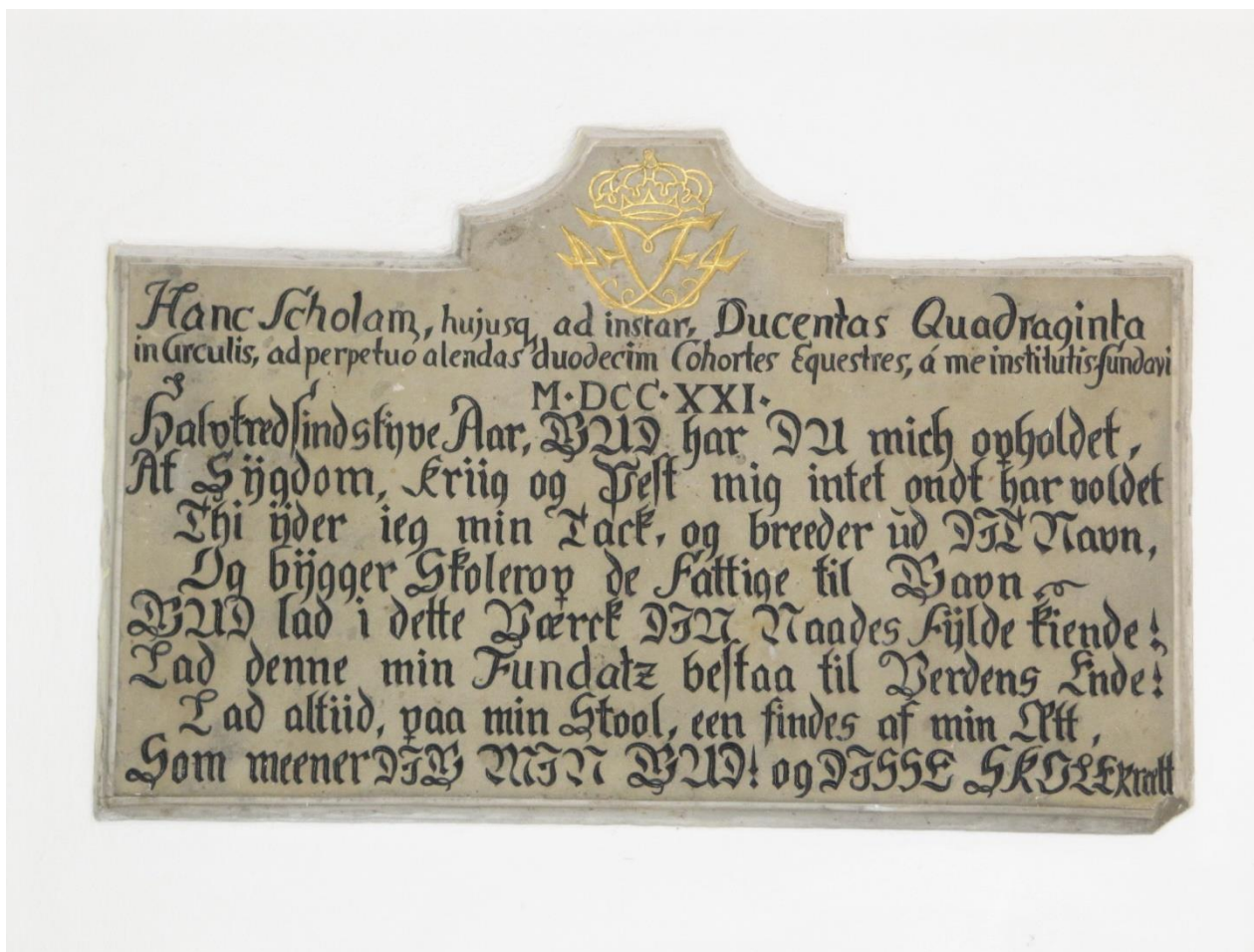
Rytterskoletavlens danske tekst

- Under den latinske tekst stod der på dansk følgende ottelinjede og seksfodede vers :
- *”Halvtredsindstyve Aar Gud har Du mig opholdet,*
- *At Sygdom Kriig og Pest mig intet ondt har voldet,*
- *Thi yder jeg min tack, og breeder ud DIT Navn*
- *Og bygger Skoler op, de Fattige til Gavn!*

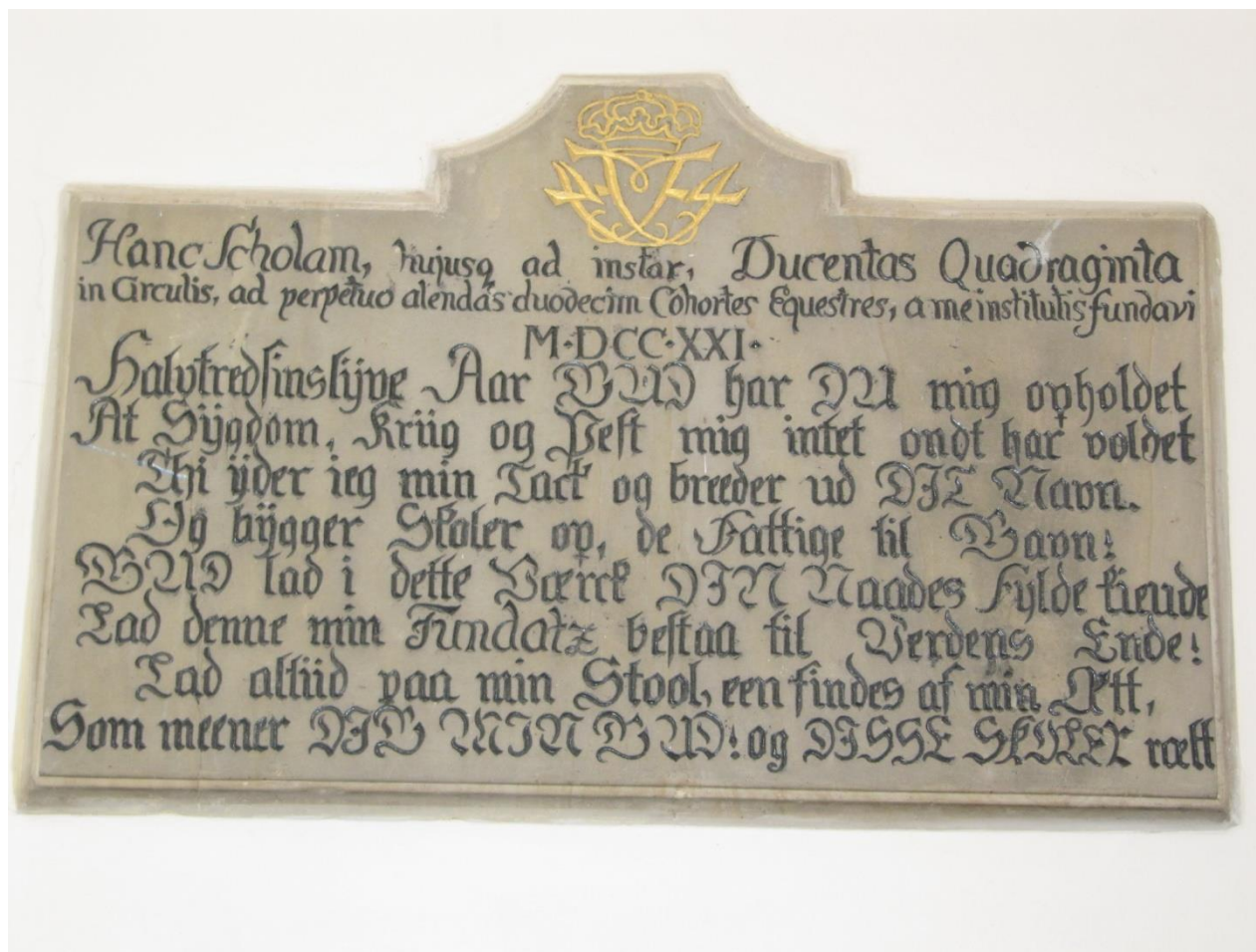
Rytterskoletavlen

- *Gud lad i dette Værck DIN Naades Fylde kiende!*
- *Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende,*
- *Lad altid, på min Stool én findes af min Ætt,*
- *Som meener DIG MIN GUD! og DISSE SKOLER rætt¹².*
-

Rytterskoletavle fra Pjedsted

Rytterskoletavle fra Bredstrup

Over døren til skolestuen

- *” Forsøm ey Skolegang i dine Ungdoms Dage,*
- *Tænk på dend Leve-tiid / du endnu har tilbage /*
- *Hav ingen ting saa kær / som Herrens sande Frygt/*
- *Tak dog dend Konge / som har disse Skoler bygt ”.*

Over døren til den private del

- *”Welsigne det / ó Gud, som Jeg mig forretager*
- *Gid Jeg i Gierning og i Ord dig ej forsager /*
- *Gjør mig mit Embede / gjør mig det altid let/*
- *For hielp Mig din Kraft til at forrætte det! ”.*

Over døren til soveværelset

- *”Sødt og roligt kand vi sove /*
- *Dagens Møje glemmes her /*
- *Gud og Kongen maae vi love /*
- *Natte-roe det bedste er”.*

Over køkkendøren

- *”Brygge / bage / toe og tvætte /*
- *Maden kaage / og anrætte/*
- *Vores Køkken-arbejde er /*
- *Balle / Strippe / Riist og Pande /*
- *Potte / Gryde / Spand og Kande /*
- *Er vor Piges Haand-gewehr”.*

Over døren til spisekammeret

- *”Lyster du Postej og Tærter /*
- *Udaf sligt vi intet har /*
- *Landsby-Rætter / Kaal og Ærter*
- *Staar udi hvert andet Kar”¹².*

Dagligdag og indhold

- Skoledagen - sommer- og vintertid
- Instruks for lærerne i alt 23 punkter
- Indholdet – vægt på udenadslære og Luthers lille katekismus samt Chr. V's Dansk Lov fra 1681
- Både for drenge og piger (5 år til ca. 14 år)
- Bøger (de fattige)
- Fagene skrivning og regning mod betaling

Skoleholderne

- Ingen særlig uddannelse af lærerne
- Kunne læse, skrive og regne
- Løn – 24 rigsdaler om året – plus naturalier og jord
- ”Flink tjeneste” lig med degnehold i særlige tilfælde mulighed for at blive præst
- Præsten og biskoppen tilsynet med skolerne

Den daglige skolegang

- Sommerskolegang kl.7-11 og kl. 14-18
- Vinterskolegang kl. 8-12 og kl.14-16
- Ingen feriedage – NB julen
- Børn over 8 år kunne holdes hjemme den halve dag
- Forsømmelser - mulkt
- Konfirmationen i 1736

Rytterskolerne i Fredericia

- Bredstrup
- Erritsø
- Herslev
- Pjedsted
- Taulov
- Vejleby (Egeskov)

Bredstrup

Erritsø

Herslev ca. 1900

Herslev 2010

Pjedsted fra 1882- 1960

Pjedsted 2010

Pjedsted 2010

Bredstrup Pjedsted Fællesskole

Taulov ca. 1900

Taulov 2010

Taulov 2010

Taulov Skolemuseum

Vejlby (Egeskov)

Vejlby (Egeskov)

DEN HEROVER SIDDENDG
◊ PLADG ◊ SIND ◊ OUGR ◊
INDGANGSDØREN ◊ PAA
◊ DEN GAMLE SKOLE ◊

Vejleby (Egeskov)

Kilder

- Bøger f.eks. ”Rytterskoletavlerne” af Sigv. Ellkier-Pedersen, 1971
- Lokalhistoriske bøger f. eks. Herslev og Taulov
- J.J. Ravns beskrivelse af sognene i Holmans og Elbo Herreder.
- Folkeoptælling, dødsannoncer og kirkegårde
- Skolernes hjemmesider